

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputatio || excellentium. D. doctoru[m] Iohannis Eccij &
|| Andre[a]e Carolostadij q[uae] cepta est Lipsi[a]e ||
XXVII. Iunij. An. M.D.XIX.**

**Eck, Johannes
Karlstadt, Andreas**

[Erfurt], 1519

VD16 E 320

Prima Julij .1519. hora octaua ante meridiana

urn:nbn:de:hbz:466:1-32477

et non agere. ff. si lib: arbi: dat actiuitate sibi a gratia cōdicatam. sum cōuentus
qđ si ab initio disputatiōis nostre hoc idem dedisset gratiā scz et libe: arbi: sic
et mixtum opart. has nostras argumentatiōes omissemus.

¶ Et qđ dicit. b. Augusti: ll. 3. hypo: seime recte et acutus luminib? allegatū nō
facere ad ppositū. forte nō meminit clari. v. v. hōim labilis ē memoria qđ Aug:
Induxit. ppositum meū erat ostendere grām et libe: arbi: esse vnā causam tota
lem opis merito:ij. sed gratiā pncipalē. lib: arbi: minus pncipalē. Quic meo
dicto alludit pnci dubio oim sententia symbolū illud Augusti: qui grāz sessōi
velut pncipali. eqno libe: arbi velut minus pncipali assimilat.

Responsio Carolo stadij

¶ Ad pncipū cum dicit Doctor p clusionē meā. 4. infert qđ liberū arbi: nullā
actiuitatē habeat subserbo sententie sue quantū ad actiuitatē naturalem. sed
quantū ad actiuitatē quā gratia confert dico quod libe: arbi: habet actiuitatē
Sed forte dicit doctor non vult me intelligere neqz Bernhar: qui dicit. Qu
totū singla ope iduuduo pagū. Qui ideo actiuitatē vñ actū lib: arbi: attribuit
qđ gratia det in illo opatur. ita et ego tribuo actiuitatē libe: arbi: nam liberū
arbi: agit q: agitur sicut cursus non est currentis.

De alijs cōuentus est et non cōtendere de vocabulis sument sessōis voluit

In noie. p. et f. et. ff. amen.

¶ Non possum satis mirari egregiū. d. doct. arbitratu suo nostra improbare
velle. quādo dicit arbitratu clariss: doctorē arbitrarī libe: arbi: nullā habere.
Eckius forte sibi ipsi diffusus hic. Carolo stadij inspellauit ne scheda aut libi
beneficio vteret et p ea pmendans suū versatille et vspelle. Ingeniū quasi solus
ingenio sibi mereret laudē et victoriā. et disputandi modū. Italicū eū esse dixit
vt libi non in publicā pferret sed memorie tota esset res et cardo in quo ver
teret cōtrouersia. Carolo sta: sepius humaniter intercessit cui oblatratū est ab
Eckio in media ptione. ad pncipales rmgatus negotiū defertur cessit. atqz
ceteris summi quoz iudiciū magis pultit suspitionē qđ veri defensionē. Cesserūt
in ato: pars in eandē sententiā vt Carolo stadij lib: o: beneficio non vteretur
Iuerunt omnes in eandē pedibus sententiā et oratione facta publica a Cesare
Pfluck in talem sententiā. Suediger herr vnd Erwidrigen lieben herren es
hat sich itzund zwifchen den wridigen herr. Doct: Eckio vnd Karo: begebē
ein wiederpennung. Nemlich das Doct: Eckio vnd Karo: begebē
Doct: Carolo: aufm puch ader zedell seyn Argument zu lesen vnd sich ges
wissen auff gebrauch vnd vbung ander Uniuer: vnd gewonheit gesprochen
das nicht gebrauch sey auf buchern zu disputirn Darumb hat doct: Eckio
auf sonderlicher bitt nachgelassen dem doct: Carolo: mach heint aufm zedell
zu pnnctiren wollen sie aber auff morgen nicht solchem einspruch nachkomē
vnd forthyn ir Disputatōn wie angehabē vollendē sein wir sein woll zu fridē
Carolo stadij non cessit iudicio theologoz. deniqz audita oratione. vno oim
cōsensu. relicto loco. impetu facto auditoriū effusissime cruperunt. cōclamatū
est ab omib: missam tūstert disputatiōē. mox vesperi indicta est dies Eckio
sequens. pncipū. quia cōuentus erat celebriū vtro:ū e longinquis aduentantiū
deinde ne tanta res videret tanqz ludibrium

Prima Julij. 1519. hora octaua antemeridiana

In nomine. p. et. f. et. ff. amen.

Carolo:

¶ Egregius dicit doctor: quedā tria et pugnancia in causa sicut posuisse videt
Ideoqz in pncipis rogabo d. d. qđ meū. huiusmodi differat. Est aut trietas ista
in exordio sive dispu: dicit libe: arbi: adiutū gratia habere specialē et naturālē
actiuit: in bono ope. in pcessu aut dispu: dicit se nō cogitasse libe: arbi: habere
solē actiuit: quā gratia nō prestiterit. Quero igit cū habere actiuit: alio nō
sit eam habere ex se. neqz homini ppriū sed alienū. quō huiusmodi dicit sibi ipse

Dec: Karolo
Ra: e scheda
punctante
sed verba in
terrupiebant

diffidens recordari ne nostra disputatio per inane emicet bec. 13. Junij mane
contra conclusionē. 11.

Responsio Eckij.

¶ Dum clarissimus dominus doctor et amicus proponit me supioribus diebus
pugnācia et aduersa posuisse eo quod in exordio dispu: dederi libe: arbi: ppriā na-
turalem et spālem actiui: respectu boni opis. et posteri⁹ affirmari me talia nō
cogitasse Respondeo et dico neq; ab exordio neq; in processu vnq; me dixisse
libe: arbi: habere actiui: naturalē respectu boni opis sed opponēdo ptra. d. d.
assumpsi pbatu⁹ libe: arbi: habere actiui: pductiuā et elicitiuā boni opis ad
satum a gratia de quo me remitto ad acta Notariorum. quare addendo ad
sutorum gratie non naturalē sed supnaturalē dedi voluntati actiui: a gratia
sibi cōcitatam in qua sentētia adhuc pseuero Qd de hinc d. d. dilemma pponit
querēdo hñe actiui: ab alio hoc sit habere actiuitatē alienā nō ppriam hoc
mō non sit agere ex se sed ab alio Rideo habere actiuitatē cōcitatam ab alio
est etia; hñe actiui: ppriam et licet d. d. p dicto suo nihil addaxit attamē p ro-
boie solutionis mee et in presenti materia adduco testimōniū. b. Hieronim: ad de
metriādē. virginē Ita ait volens deus creaturā rōnalē volūtariū boni munere
et libe: arbi: pte donare virtusq; pte possit: homini inferendo. ppriam fecit eius
esse qd velit vt boni et mali capax naturalis vtrumq; possit. et ad alterutū de-
flectere voluntatē. neq; em̄ hō spontaneā poterit habere bonū nisi eiq; malum
habere possit. vtrūq; voluit opt: creator nos posse bec Hiero: expresse testat̄ eū
dixisse vtramq; pte esse ppriam hoīs qre hoc a mō loquendi sancti: patrū
non diffidet. attamē ex supabundanti et hoc addam soluendū Ita esse ppriam
opationē libe: arbi: que actiuitatē includat concursum vero alterius cause nō
excludat. Postremo fateor libe: arbi: habere ppriam et spālem actiuitatem ad
opus bonū sed talem quā dat deus et gratia.

Respondit Caroloostadius.

Judcet mundus.
¶ Secūdo quero ex dño doctore quōd eiusdē opis boni possunt esse due cause
quarū vtraq; totum pducit. quēadmodū Bern: p d. adductus dicit singula
pagunt totū. In diuiduo ope. nisi em̄ altera causa p tñ passine cōcurrat et altera
tñ actiue vix intelligi pōt. quōd totum opus ab vtroq; sit totaliter.

Respondit Eckius.

¶ Dum clariss: d. et amicus ex me petit quōd due cause scz gratia et liberū arbi:
possint pducere totum singule. Nam aliter intelligi nō possit qui vna hēat se
actiue alta pass: Respondeo qd quēsto ista est facilissima et cuiuslibet phiam a lra
mine salutanti obuia. de modo cōcurfus causaz in eodem genere. fateor enim
ingenue quālibet harū causarū pducere totū Sed qd d. d. postremo assumpsi
sit. totaliter. nō recipim⁹. Sed Bernbar: eodem loco dicentē qd mixtim agāt
et simul non vicissim Nullus em̄ imaginari debet ita plurū causarū pcursum
euenire vt vna causa ptem. alta aliam ptem sicut d. d. in sua defēsiōe credidit
Respondendo pponit mee quadragesime. ait em̄. flagellū parat qua vapulabit
et prim a Scotino succo degenerat Et rem temerariā nimis esse scribit Amb:
in epistola fina: in quadā pte actionū bonoz egere deo in quadā vero non. Et
ppositōe tricesima scba ita cōtra me argumentat Si bonū opus ptem est in
tua potestate. p illa parte est aliquid quare ad ista refellēda hoc dixit alienum
esse et a phia et a veritate imaginatiōis. qua causa ptiālis credit pducere ptes
Et qd hoc ita sit roboio solutiōnē meam ex omi subordinatiōe causaz Ignis
calefacit nihilominus sacra illa ansa. Johan: ait offia p deū esse facta quare
hoc non difficulter sed facilliter ab hoīe in phia instituto intelligi pōt in ppriis
do nostro hoc de libe: arbi: affirmat. b. Bernbar: vt memini.

Respon: Carolo.

¶ Quod .d.d. in certamine theologico se munit armis gentiliū hoc suo more facit sed questioni mee adhuc nō satisfecit. quero ergo vno verbo vel op^o bonū est totū a deo effectiue vel nō totū effectiue a deo? Si primū concordamus bene. si secundū improbo eius conclusionem.

Eccius

¶ Cum clariss: d. mihi imponit quod in actu theologico me armis munitam gentiliū. dico etsi hoc facerē. armis nō improbatis. arbitror: non dīe mihi vicio dari quod illud mihi cōmune esset cū maximis. et atū vris cum ecclesie patrib: cum ipso etiā S. Paulo. Atū miror quōd hoc tempore ausit mihi tale quippā iponere. dū cautissima tutela theologos quos ipse scholasticos vocat et magnū illud nature miraculū Aristotele deitrem neq; in responsis duarum questionū quidē dedit nisi. Hieronymū. Bernb: et sanctum. Johannem.

¶ Quod vero ex postulat venerandus. d. d. An op^o meritōū sit totū effectiue a deo agit acta. nō em̄ obscure potuit intelligere deum effectiue producere totū opus meritōū sed nō totaliter. quod ex Chrysofomo de cōpunctōe cor: dis liquet li. i. Nam possumus etiā his hereticis occasione dare fidei causa q; ap̄t et om̄es sancti non ex pposito suo et labore mirabiles facti sunt sed ex grā dei sola. dicent em̄ et quid prohibet oēs fieri tales et. et consequentes. et consensu b. Bernb: vbi sup̄ quod non partim sed mixtim et simul agunt.

Carolo stadus.

¶ Dimissa contrarietate quā d. d. rursus necit de totaliter et nō totaliter quātū ad. Aristo: in theologico certamine pmet dicat nobis. Die: Neq; em̄ mihi (inquit) cure ē qd Aristoteles sed qd Paul^o doceat li. i. colū. 9. aduersus pelagi.

¶ Secūdo qñ egre: d. d. fatetur opus bonū esse totum effectiue a deo hoc m̄ tendo magis pbare q̄ im. pbare. Probo q̄ hoc dictū p̄ p̄culā qua Ro. ecclesie quotannis vititur. deus a quo bona cūcta procedunt largire sup̄pletib: tuis vt cogitemus te inspirante que recta sunt et. Clarus est textus qd bona cūcta a deo procedunt et ipse dñs largitur et inspirat rectū cogitatū.

Eccius

¶ Tam obseruand^o d. d. obijcit mihi diuū. Hiero: allegato loco dicentē non est mihi cure quid. Aristo: sed quid Paul^o dicat quāuis hoc loco non sulces periri sicut possem. Aristo: defendendū nec vsus sum hoc actu Aristotele sed nō im. pbatis armis gētiliū me vti posse affirmat et aurū et argētū ab egiptiis velut iniustis possessōib^o accipere. quēad: Origenes factū illud applicat vnde magis Paulus curand^o est cū. Hiero: q̄ Aristoteles.

¶ Deinde assumit Clariss: d. qd cōcesserim bonū op^o meritōū esse totū effectiue a deo. et hoc ipse intēdit probare. rogo d. d. meminerit quā agat personā eius em̄ est nō mea firmare sed improbare. Quare supplicatio ecclesie mihi nō aduersatur sed meā firmat sententiā. Nā bonū a deo largiri asserit et adiutorū dei ponit libe nō excludēdo arbi: Et adiecit quod scholasticū essent om̄es et iudē sententię. adiecit aut post finē h^o probationis hoc idem docto: theo: quos ipse vocat scholasticos sentire d. Carolo: ad hec.

Carolo stadus.

¶ Hēs capieoli est qd lib: arbi: causat substantiā actus. et sanct^o spirit^o modū scōr^o aut ita distiguit quātū ad p̄cipalitātē entitatis in bono ope voluntas est causa p̄cipalis. quātū aut p̄tinet ad respectū esse meritōū tūc grā ē p̄cipalis.

Eccius

¶ Quā me dicere opti: theo: quos col: d. d. scholasticos nūcupat. Nō dissentire ab illa Chřana sentētia quin totū op^o bonū sit a deo effectiue p̄ hoc libe ar: cōcursum et coopationē nō excludētes obicit mihi clariss: d. duos vñ capieoli mihi nō admodū cognitū. alterū subtilē illū Johan: scōrū in quo etiā diuinus q̄ voluerim sum versat^o. et illa nō sit cōtēntōis sūma qd iste vel alius docto: sentiat sed qd pro veritatē chřana sentire debem^o excusabo si opti: illos viros ne malā aliquā notā icurrāt capoli locū nō citant d. d. et tūc em̄ sensisse idū

bte credo qd fuis manuducto: rā plurib: locis apiff: tutat⁹ est dnuū volo tho:
 aqu: magnū ecclesie lumen in 12. q. 109. maxime art: 6. in. q. 24. de Veritate
 in elegāt li: cōtra gēiles li. 3. cū alijs locis vbi sanct⁹ pater vbiq; reliquit z cō:
 cedit liberū arbi: nō posse in bonū opus merito: nisi supnaturaliter a deo et
 grā motū adducens hīc locis. Hiero: et. Aug: cū auctoritatib⁹ bīble a sacē:
 patrib: cōmemo: atis. Qd vero ad Scotū attinet immo ad totā cohortē opti:
 theologorū qui sumas theologicas cōmētari sunt debuit clariff: d. locū videre
 ordinariū vbi p̄sentis negocii sūma p̄ eosdē ageret qd nō sit disti: 7. p̄mi sed
 27. 28. scđi vbi reperit tho: Eg: Alber: Durādū et Sabrele et alios qui cō:
 cordi sūa post Petrū longe ar: asserūt li: arbi: sibi relictū sine spālī z supnatū:
 auxilio dei posse quidē in opus malū. sed nō in opus bonū adeo qd interio: in:
 spratio dei omne bonū voluntatis motū p̄uentat Ad qd Bonaventura et ali:
 notabilissimū adducūt dicit: Aug: dictū cuius ego memini in defensione mea q̄si:
 illud sufficit ad totā difficultatē que hinc inde cōtrouerti posset. dicit em̄ ppōne
 25. Quare ad omnes auctoritates p̄ vtrāq; pte inducēdas insignis. Aug: reso:
 luto sufficit quā qui nō h̄ facile inter saxū z saxū p̄clitā. B em̄ ē artis reddere
 singula singulis. Aug: dicitū ē illud de ecclesiasti: dogmatib: c. 21. z repetit illd
 idē libro de spū. Inctū salutis n̄re deo miserāte habē⁹. vt acquiescam⁹ saluti:
 fere inspiratiōi n̄re potestatis est. vt adipiscamur qd adquirecēdo admonitiōi
 cupim⁹ dnuū muneri est. vt nō labamur in adepto salutis munere n̄re potes:
 tatis est et diuini pariter adiutorij. Vbi. f. Bonanēt: z aliū Aug: quorū volunt
 fecisse grad⁹ reddēdo singula singulis. quāuis b. Bern: colū. 15. solū triū mem̄s
 nerit p̄mo inctū est dei. scđo acquirere vel cōsentire inspiratiōi est voluntatis
 Tertio grā est solus dei z p̄ illo gradu debet intelligi. b. Bern: cū colū. inq̄
 deus auctor est salutis. It. ar. est t̄m capax. naz. capacitātē ibidē refert Bern: nō
 ad op⁹ bonū sicut induit d. d. sed ad gratiā ad illū. 3. gra: b. Aug: subdit em̄
 nec dare illā nisi deus nec cape nisi li. ar. p̄derādo illā scz salutē de qua loquit⁹
 Bern: sic li. arbi. est t̄m capax. Quare d. d. in sua defensione ob hoc qd dictum
 Aug: laudabile laudari frustra m̄bi inturia qd sanctas lacerare scripturas
 scđos cōmōderē ecclesiasticos z meā admirat impudentiā qd Aug: adeo ad:
 uerse citem dū t̄m nullibi memnerit h⁹ locū Augustini: Ex quib: inq̄dissimū est
 optimos z celestiss: theologos quos scholas. vocat recte grāz p̄tra pelagi: ad:
 struxisse z li. arbi: nō abstrulisse actiuitatē. peto t̄m p̄bari a clariff: d. d. vt probet
 p̄tra scho: vel me li: arbi. se h̄re pure passine ad opus bonū meritolum.

Carolo stadus.

¶ Quātū ad scho: quos adducit egre: d. d. z solus intelligit aut saltē corrupit.
 Nā scoti z capreoli sūa p̄ta est qd hoc qd causat li: arbi: in bono opere pp̄ue
 attribuūt li. ar. adeo qd in quibusdā opib: dicit li: arbi: causare substantiā act⁹
 que possit cōtinuari donec deus suā grāz infundat. hoc aut̄ ego intendo im. p̄:
 bare qd li: ar: absq; grā et absq; fide nullū bonū opus facere p̄t nec quantū
 ad substantiā opis nec q̄ntū ad motū vel esse merito: n̄ et ne d. d. elabat e ma:
 nib: meis suis circuitib⁹ atq; declare Aug: z Bern: q̄rū verba adducit et sūas
 corruptit. p̄imum quero iterum et peto a d. d. quid illud sit in bono opere
 quod causat cū gratia. hoc em̄ docent scholastici. doceat et sp̄sū patronus.

Ecclus.

¶ Scđs illos doctores: Thomā. Bonā: et alios nō modeste mercatores ap:
 pellari a clariff: doct: imodice inironatū m̄bi im. p̄perat q̄si solus scholasticos
 intelligā doct: et eos corrupā abist. peul ab eccliana modestia h̄m̄ arrogans
 factā qm̄ nec omnes intelligo nec hos in quibus versor solus sc̄to paratus
 semper ab eruditio: bus doceri sed ad declarationē et expositionē quā tribuit
 cla: d. d. sc̄tis sc̄oticis et scholasticorū cū li: ar: dicit esse causāz p̄ncipalē subē:
 actus ita qd voluntas eliciendo illū posset p̄tinuare vsq; dū: de⁹ infundat suā grāz

Uil schuffer
 biengt er fux

Ecclus. par
 tuis dñe do:
 cto:

Ecclus qd
 ego male pa
 trociner mer
 catibus

hoc nūq̄ memini me in aliquo scholastico: legisse sed grām a deo optimaꝝ
fatent in instanti dari et creari et verissimum iudicant nescit tarda molimina
sp̄: sancti gratia. hoc bene verū est si clariss: doct: est ita in scholasticis exerci
tatis qđ inter se fuerūt an gratia eque sicut deus ipse habeat principalis
rem actiuitatis respectu boni opis vel minus de quo nō omnes cōsentir. atq̄
willhel: Deekam: In dubita: addita quarto gratie actiuitate etiam tribuit et
meam quoq̄ hanc fuisse snām ante sepremsū .d.d. luculenter ex Chrysopasso
predestinatiōis potuit intelligere: si eam tam diligenter legit qđ importune vs
lipendit. sed vtrūq̄ sit de ipsius gratie actiuitate cōsentir scholasticis lib: arbi
nō posse in opus bonū quo ad substantiā vel relationē nisi sp̄ali auxilio dei.
¶ Postremo qđ querit. d.d. quid sit illud qđ bonū opus causat in subā actus
forte d.d. lapsus est lingua voluit querere quid sit illud in subā act⁹ qđ libe: ar
causat. Rēdeo illam questionē prius esse dilutā qđ natam nō em ita sunt pres
in subā actus sicut in erefodinis sed quēadmodū. b. Bernh: dicit et deū z libe:
arbi: Induiduo ope agere Quare adhuc pero pbari p clariss: d.d. libe: arbi: se
habere tñ passive ad opus bonū et sit tñ capax illius. Sum em paratus la
cula eius in eam prem p viris repellere.

Carolo: dixit eos pdicare cū lucro
aniam ideo mercatores appellasse

Hora quarta continuabitur
Disputatio

Caro: hora quarta in vigilia visitationis. Abaric. 1519.

In nomine Ihesu amen.

¶ Egregius d.d. bodie causam suā mltis munitētis locauit vt redigam et
mlta auxilia P̄mo quid sentidū sit de epistola Hiero: ad Demetriade virgi
dicam Quēadmodū p̄cipuus ille theologoz princeps Erasimus noster qui p
Augusti: hec verba scripsit Erudita prius et eloquens epistola sed quā vt
nihil aliud accedit vel stilius palam arguat non esse Hiero: diuus Augusti: nō
nihil suspicari videt ab heretico Pelagiano cōscriptā. qđ in sint in ea nōnulla
que Pelagiaz dogmata respiciūt. Sed pura esse Iuliant heretici Et iis facti
le dephendi licet quantū aucto:riatē habeat solutio egregij d.d. per h̄ modū
epistolam munita.

¶ Secundo qđ egregio d.d. citauit Augusti: in li: de Ecclesi: dogmatibus c. 21.
Ibi in itū qđ salutis nostre z. debuit idem egregio d.d. paulo inferius scripta vs
disse videlicet que scribunt in c. 44. vbi hec ponit sententia si quis p nature vs
gorem Euangelice pdicationi cōsentire posse cōfirmat absq̄ inspiratione sp̄i
sancti heretico fallitur spū Ergo acquiescere vel inspiratiōi vel pdicationi mu
nus est a deo collatū. remitto etiā ad li: p̄mū retracta: ad c. 10. vbi scribit. qđ
Omnes hoies possunt si velint precepta dei implere. nō existimant noui hereti
ci Pelagiani scđm eos esse dictum. vix est em omnino omnes hoies hoc posse si
velint. sed preparat voluntas a domino.

Ex libro

Das ist mei
glosa wer sy
zubiechē will
d magst thū

Actus: volu
m⁹ acti: agis
mus

¶ Tertio ad inductionē b. Bern. colū. 15. responsonē. d. refellēdo dico qđ. S.
Bernhar. omnes tres gradus vt. d. vocat deo tribuit z nō. li. ar. Verba eius li.
sunt hec. q̄ba sunt nō mea sed apli qui offe qđ boni esse pōt. i. Cogitare: velle
z pficere p bona voluntate attribuit deo. nō suo arbitrio. Si ergo deus tria
hec hoc est. Bonū cogitare: velle z pficere opatur in nobis. p̄mum p̄fecto
sine nobis scđm nobiscū. i. p cōsensum quē inspirat sp̄i: sanctus vtp̄ter in
eol. precedentē: iis sequitur qđ egregio d.d. plus conat causam suā defendere qđ
bene defendere pl⁹ suā causam tuert qđ fidē amplectit. Nā in causa facti nō sunt
p̄ferenda arma hereticorum.

¶ Quarto mirū est in auribus meis qđ bonū opus totum a deo productū sed
nō totaliter et qđ hoc sit absōnū apud vere theologos impunito assumo auct.
Aug. in li. de bono perse: ca. 13. vbi ait. Nos ergo volumus sed deus opatur
in nobis z velle. Nos ergo opamur sed deus in nobis opatur z opat p bona